

Kétszáz éves a szegedi nyomdászat Kalendáriumtól a napilapig

Kétszáz évvel ezelőtt kezdte meg működését Szeged első nyomdája. Ebből az alkalomból ünnepi ülést tartanak a szakma képviselői jövő hét csütörtökön a Móra Ferenc Múzeumban, s emléktáblát avatnak a Grün Örbán alapította első műhelyt befogadó épület falán. A Somogyi-könyvtárban pedig válogatott nyomdatermekből nyílik kiállítás. A bicentenáriumba jelenik meg dr. Gaál Endre könyve A szegedi nyomdászat története 1801-től 1918-ig címmel.

A szegedi nyomdaipar hiteles forrásokban nyomon követhető története 1801-ben kezdődik, 328 évvel Hess *András* Chronica Hungarorumának megjelenése, az első hazai nyomda megalapítása után. Feltételezések szerint már a város 1543-as török megszállása előtt működött nyomda, erről azonban nem kerültek elő dokumentumok. Az 1686-ig tartó oszmán uralom visszavetette Szeged fejlődését, ezért a nyomdaalapítás lehetetlenné vált. A 18-19. század fordulójára viszont a művelődés iránti igény, a közigazgatás és a vallási élet fejlődése már biztos megélhetést kínált egy nyomda számára. Egy ilyen műhely alapítása azonban nem volt egyszerű, hiszen a nemzeti ellenállástól tartó Habsburgok igyekeztek korlátozni a „veszélyes” gondolatok terjesztésére is alkalmas nyomdák szaporodását. A 19. század kezdetén körülbelül 25 ezer lakost számláló Szeged tanácsa támogatta a komáromi származású Grün Orbán kérelmét egy könyvnyomtató műhely felállítására. Az első szegedi nyomda 1801. novemberében kezdte meg működését a jelenleg a Széchenyi tér 13. szám alatt lévő – ma éttermként szolgáló – házban. Erre emléktábla hívja fel a figyelmet az épület falán.

Grünn Orbán november 25-i keltezéssel kiadott Tudósításában ajánlotta fel szolgálatait „minden nyelvbéli, akár-milyen csinos nyomtatványok készítésére legjutalmazasabb áron”. A nyomdaalapítás mind Szeged tanácsának, mind Csongrád vármegyének hasznára vált, mivel olcsóbban jutottak nyomtatványokhoz, mintha azokat – akárcsak korábban – Pestről, vagy a valamivel közelebbi Kalocsáról, Temesvárról, Nagyváradról rendelték volna meg.

– A Grünnyomda közvetten a mai Szegedi Kossuth Nyomda elődjének tekinthető, annál is inkább, mivel betű-

Ebben a műhelyben szedték a matematikai könyveket, amelyek a nyomda specialitásainak számítottak

anyagának maradványait az 1870-es és 1880-as években alapított Engel-, Traub- és Várnay-nyomdákon keresztül még az államosítás időszakában is használták – utal a szegedi nyomdászat régebbi és közelebbi múltját összekötő fontos elemre *Dobó József* nyugalmazott nyomdaigazgató.

Grűnn Orbán műhelyét fogadott fiára, Jánosra hagyta, aki kiszélesítette üzletkörét, hogy biztosabb anyagi alapokra helyezze a nyomda működését. A nevéhez kapcsolódik Szeged művelődéstörténetének egyik fontos eseménye: 1835-ben könyvesbolt nyitására kapott engedélyt. Addig csupán a város két könyvkötője és egy fűszerkereskedő árult olvasnivalót a szegedieknek. A Grűnn-nyomda bevételeinek zöme igazgatási nyomtatványok gyártásából származott. A könyvkészítésben az 1804-től minden esztendőben kiadott – egy időben egyes évtémények szerint negyven-ötvenezres példányszámot is elért – kalendárium

jelentette a legnagyobb munkát, de nyomtattak ponyvákat és szépirodalmi műveket is. *Griinn János* 1848-49-ben teljes odaadással szolgálta a forradalom és szabadságharc ügyét, sok falragaszt és röpiratot készített. Azt is vállalta, hogy a hazafias buzdító felhívásokat ingyen állítja elő. 1849. január 1-jén került ki nyomdájából az első szegedi hírlap, a Tiszavidéki Újság, majd 1849. május 2-ától megjelent a Szegedi Hírlap.

A szegedi nyomdászat fejlődése az 1860-as évektől fokozatosan felgyorsult. Dobó Józseftől tudjuk, hogy az 1900-as évek elején már ti-

TUDÓSÍTÁS!

E Királyi Szabad Szeged Városának Nemes Tanácsa, fíradhatatlan gondoskodásai között, melyekkel a' sok századú Városnak betességbé, köz-halmozubbá, nevezetesebbé tételét előzközeni törekedik, egyrés-s mind pedig önön Polgárjainak tisztén, mint az közsz Közönsögnök lebetegsége boldogságokat naponként észereini nem feleik, bőlten által láttá, a' szép Tudományok' meg-észerttetésére, tenyészítet-sére, következtetésképpen az Elmék, 's Erköltök' díszesíté-sé, előléstetésére, józan, és a' Köz-ónak használható gondolatok' közönsége, sőt örökösse tételére, mely feleásokké legyen maga kebelében, eddig emelt, még nagyobakra viheto emlékezetes munkái közé, a' KÖNYV-NYOMTATÁS TU-DOMÁNYAT - is annál inkább bé-hozni, hogy e' Tájék, illyen nélkül éppen felekölködik.

A' Fent-úfistelt Nemes Tanácsnak engedelmeiből, én lettem előfiserentés, a' ki az elő-adott nemes igyekezett' tisztejára néve, e' Királyi Szabad Szeged Városában legelsőbb nyithatok KÖNYV-NYOMTATÓ-MŰHELYT, mely vég-
re, Bétsebl már egész kézfutallal lett ide ell-érkezésemet,
e' jelenvaló, ugyan már a' Szegedi Sajtó-alól költ Tudósítással az ERDEMES KÖZÖNSÉGKEL alázatosan jelentem.
Éltet a' tellyes Bizodalom, hogy valamint minden nyelvbéli akármely tuisos nyomtatványokkal leg-jutalmassabb áron
kéfz iszolgálatimat tenni örömes kívánom, úgy ezen kézfé-
gemet azon ERDEMES KÖZÖNSÉGKEL kegyessen pártfogolni, Tu-
dományom elől-mordíthatását, fiserentés foltathatását segit-
teni méltotartik, kinek kegyelmében, mely tisztelettel ajállott
varvok.

Szegeden, a Palánkban, régi Swartz-házában
25-ik Novemberben 1801-ik évfutendőben.

alázatos Szolgája
Grün Orbán
Könyv - Nyomtató.

Grünn Orbán tudósítása a szegedi nyomda megindításáról

zenkét nyomda működött a városban, s az első világháború előtt több mint kétszázan dolgoztak ebben az iparágban. Szeged politikai és kulturális helyzete az 1920-1940-es években is kedvező feltételeket teremtett a nyomdászat számára. Elsősorban a néhány

főt foglalkoztató műhelyek száma növekedett, de kialakultak harminc-negyven fős üzemek is. Grün Orbán műhelyétől az államosításig

közel hetven különböző
nyomda működött Szegeden.
Az 1949-1950. évi államo-
sítás Csongrád és Csanád me-

gyében harminckét nyomodát érintett. A szegedi üzem 1950-től Délmagyarország Nyomda Nemzeti Vállalat néven néhány helyi, valamint makói, szentesi és hódmezővásárhelyi telephellyel működött. Ugyanabban az évben alakult meg a Délmagyarországi Nyomdai Vállalat, amely Csong-

rád, Békés és Bács-Kiskun megyében összesen ötszázötven dolgozót foglalkoztató tizenhét nyomdát irányított. 1952-ben az egyesülés megszűnt, a Békés és Bács-Kiskun megyei nyomdák külön vállalatá alakultak. A szegedi üzem a Csongrád megyei tanács, majd 1954-től a Szeged városi tanács irányítása alá került, 1955-től Szegedi Nyomda néven működött.

A Fekete sas – akkor Bajcsy-Zsilinszky – utcai ötszintes épületben működő üzem nagyipari vállalattá alakult, amelynek termékei szakmai körökben is jelentős sikereket arattak. Műszaki-tudományos jellegű kiadványokat, valamint tankönyveket és szépirodalmi műveket állítottak elő, specialitásuk volt a matematikai könyvek készítése. A vállalat két napilapot nyomott: a Dél-magyarországot és a Csongrád Megyei Hírlapot. A több évtizedes technikai fejlődés alatt a nyomda újabb épületrészekbe terjeszkedett, s már a hetvenes években felvetődött a külvárosba telepítésének szükségessége, mivel a belvárosi üzem szűknek bizonyult a további fejlesztésekhez. Az 1980-as évek elején elkezdett, 200 millió forint fölötti költséggel tervezett beruházást azonban leállították, így a nyomda csak a rendszerváltás utáni években költözött ki részben a Makkosházi körútra (ez most a Szegedi Kossuth Nyomda), részben a Kálvária sugárútra (itt nyomják a Délmagyarországot és a Délvilágot).

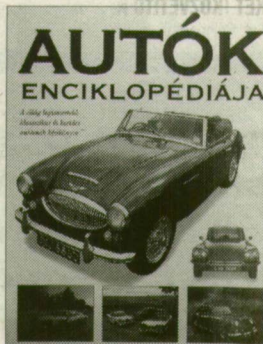
A szegedi nyomdatechnika gyors ütemben fejlődött. A könyvnyomtatás (litográfia) az 1840-es évek közepén jelent meg. Az 1850-es évek első felében már hengeres gyorshajtó működött, a nagyobb nyomdák pedig az 1890-es évektől gázmotorokat, sőt gőzgépeket, később pedig villanyerőt alkalmaztak nyomógépeik mozgatóására. A 19-20. század fordulója után Szegeden is megjelentek a rotációs nyomógépek. 1904-től már linotype szedőgépeket is alkalmaztak a legjelentősebb nyomdák, az 1960-as évektől pedig üzembe állították a monotype szedőgépeket. A fejlődés az 1980-as évektől a fényszedő berendezések és az ofsetnyomó gépek beszerzésével felgyorsult.

A nyomdaiparban a rendszerváltással bekövetkező változások a megelőző évtizedek fejlődési eredményeire támaszkodhattak. Újabb üzemek alakultak, s jelenleg mintegy harminc nyomda, illetve nyomdai előkészítő műhely található a városban.

Hegedűs Szabolcs

Klasszikusok kézikönyve

Az aranykor autói

Hézagpótló kiadvány jelent meg ezzel az enciklopédiával az autós könyvek amúgy széles palettáján. A könyv két szerzője – *Martin Buckley* és *Chris Rees* – ugyanis tudományos, műszaki alaposággal, mégis közérthetően, olvasmányosan tekintette át a klasszikus autók történetét, a hőskortól egészen napjainkig. Az 1500. színes illusztrációval, képpel díszített kötet a klasszikus és kortárs autók eddig magyarul megjelent legteljesebb kézikönyve.

Manapság, a harmadik évezred küszöbén igencsak hajlamosak vagyunk nosztalgizálni. Az 1950-es, 1960-as és bizonyos értelemben az 1970-es évek jelentették a gépkocsigyártás legtermékenyebb időszakát, mely megteremtette a ma annyira csodált, klasszikus autók gyártásának feltételeit. Ebbe az „aranykorba” már nem térhetünk vissza, de legalább birtokolhatjuk, használhatjuk az arra emlékeztető tárgyakat: a ruhákat, a zenét, filmeket, és az autókat – a klasszikus autókat. Az 1970-es évektől kezdődően a gyártószalagokon robotok vettek át néhány ad-

dig manuális munkát, de mindig is lesz hely a kézzel gyártott szuperautók és luxusokcsik számára, mint például az Aston Martin vagy a Rolls-Royce.

Az ötszáz oldalas kötet első fejezetében a szerzők áttekintik a mozgás fejlődését, a műszaki fejlesztéseket, a mérőföldkönek számító, mára már legendássá vált modelleket, valamint bemutatják azokat az embereket – többek között: Andre Citroent, Ferdinand Porschét, Alec Issigonist –, akik megálmodták ezeket a gépkocsikat. Majd az olvasók arra is választ kaphatnak, mitől lesz egy autó klasszikus, milyen is az a klasszikus motor, stílus és felfüggesztés.

A második rész az 1976-os modellekkel kezdődik, és a jövő autótípusainak bemutatásával zárul. Az olvasó nem csupán sportkocsikkal és szuper luxusautókkal fog találkozni ebben a fejezetben, mivel számos egyszerűbb és olcsóbb autó is lehet pont annyira klasszikus, akár a kor nagy Ferrarijai és Porschéi.

Annak ellenére, hogy a hetvenes évek – a kőolajválság, a környezetszennyezés miatt – igen nehéz időszakként vonult be az autózás történetébe, mégis éppen erre a korszakra tehető az autó aranykorának kezdete, mely a nyolcvanas évek végén, illetve a kilencvenes évek elején érte el csúcspontját.

A. T. J.
(Autók enciklopédiája,
Glória Kiadó, 512 oldal,
9980 forint)

fókusz
könyváruház
H-6720 Szeged, Tisza
www.fokuszline

Tel.: (+36 62) 420-624
Fax: (+36 62) 424-789
e-mail:
fokus.szeged@lira.hu

Könyvtoplista

**Magyar Könyvklub Móra Ferenc Könyvesbolt (Szeged,
Kárász u. 5) heti sikerlistája**

1. Müller Péter: Jós könyv – Ji-King (Doctor Herz Bt.)
2. Tolkien: A gyűrűk ura I-III. (Európa)
3. Dalai Láma: Út a nyugalomhoz
– mindennapi tündédek (Irás)
4. Rowling: Harry Potter és a bölcsek köve (Animus)
5. Hammond: Vércsoportdiéta – testkontrollal
(Magyar Könyvklub)
6. Wurtzel: Prozac-ország, Fiatalon és depressziósan
Amerikában (Európa)
7. Spánn Gábor: Lomtalanítás
– Derűs rádiójegyzetek (Fekete Sas – Magyar Rádió)
8. Vujty Tvrtko: Újabb pokoli történetek (Alexandra)
9. Anne Hooper: A Káma Szútra (Magyar Könyvklub)
10. P. Gál Judit: Bűnildőzők
– Az évtized magyar bűntölgveje (Gulliver)

Szombat

Vasárnap

Cora!

18 990 Ft

Amíg a készlet tart

3 darabos

ABS bőrönd szett

A kedvezményes ár csak ezen a hétvégén,
november 24-25-én érvényes, amíg a készlet tart!

Egy mosollyal több